

Kasvun ja oppimisen lautakunta 29.10.2025

Toimenpidesuunnitelma kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään puuttumiseksi Espoon varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja lukioissa

Valmistelijat / lisätiedot:
Kambouris Veera
Lakovaara Leena
Kaarnalehto Annika
Forsius Maria
Vataja Anita
Metsola Maija
etunimi.sukunimi@espoo.fi
Puhelinnumero 09 816 21

Päätösehdotus

Esittelijä
Kasvun ja oppimisen toimialajohtaja Narvo-Akkola Merja

Kasvun ja oppimisen lautakunta merkitsee tiedoksi toimenpidesuunnitelman kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään puuttumiseksi Espoon varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja lukioissa.

Käsittely

Päätös

Selostus

Kasvun ja oppimisen lautakunnan 4.6.2025 kokouksessa oli käsittelyssä tarkastuslautakunnalle annettu toimialan vastaus toimenpiteistä kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään puuttumisesta ([Kasvun ja oppimisen lautakunta Pöytäkirja 04.06.2025/Pykälä 121 | Dynasty tietopalvelu : Espoon kaupunki](#)).

Lautakunta toivoi asian käsittelyn yhteydessä saavansa erillisen toimenpidesuunnitelman kiusaamiseen ja väkivaltaan puuttumisen toimenpiteistä. Tämä toimenpidesuunnitelma valmisteltiin Espoon kaupungin kasvun ja oppimisen toimialan jokaisen tulosityksikön toimesta syyskuu 2025.

Toimialan yhteisiä toimenpiteitä

Espoon kaupungin kasvun ja oppimisen toimialalla panostetaan jatkuvalla tasolla kiusaamisen, väkivallan, syrjinnän ja häirinnän ehkäisyyn. Toimialalla on laadittu ehkäisevää työtä ohjaavia ohjeita sekä suunnitelmia koko toimialan tasoisesti sekä koulutustasoisesti. Eri tulosityksiköiden toimintatavat ja -mallit on kuvattu tässä suunnitelmassa.

Tietoa, ohjeet, suunnitelmat ja materiaalit kiusaamisen, väkivallan sekä häirinnän ehkäisemiseen ja niihin puuttumiseen löytyvät Espoon kaupungin verkkosivuilta ([Yhdessä kiusaamista vastaan-sivusto](#)) sekä ovat henkilöstön saatavilla intranetin kautta.

Toimialatasoisesti järjestetään myös säännöllisiä yhteisöllisen opiskeluhuollon Teams-kahviloita koulujen ja lukioden rehtoreille ja muulle aiheen parissa työskentelevälle henkilökunnalle, jotka ovat koulutuspainotteisia ja sisältävät laaja-alaisesti asiantuntijoiden puheenvuoroja eri aiheista. Edellinen Teams-kahvila järjestettiin 25.9.2025 aiheena *Kiusaamiseen ja väkivaltaan puuttuminen ja jatkotoimet* yhteistyössä Aseman lasten kanssa.

Kaikille suomenkielisille kouluille on lähetetty syksyllä 2025 Turvallisen tilan-julisteet, joissa on QR-koodin takana suora linkki Yhdessä kiusaamista vastaan-sivuille. Myös ruotsinkielisille kouluille on tulossa myöhemmin ruotsinkielisinä samat julisteet.

Varhaiskasvatus

Espoon suomenkielisen varhaiskasvatuksen jokaisessa yksikössä laaditaan ryhmäsuunnitelma, jonka yhtenä kohtana on Vertaissuhteiden vahvistaminen ja kiusaaminen ehkäisemisen suunnitelma. Tähän kohtaan yksikön johtaja suunnittelee, toteuttaa ja arvioi yhdessä kasvatushenkilöstön kanssa seuraavia konkreettisia asioita:

- Miten lapsen varhaiskasvatuksen aloitukseen ja ryhmäytymiseen panostetaan?
- Miten yksikössä/lapsiryhmässä lasten sosiaalisia- ja tunnetaitoja vahvistetaan?
- Miten lapsiryhmässä luodaan yhdessä lasten ja huoltajien kanssa säännöt, jotka auttavat sekä ennaltaehkäisemään kiusaamista että puuttumaan siihen jämäkästi ongelmien jo ilmaannuttua?
- Miten lasten kaverisuhteita edistetään?
- Miten laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja työskentelee ryhmissä näiden teemojen ympärillä?
- Miten akuuttiin kiusaamistilanteeseen puututaan?

Yksikön kiusaamisen ehkäisemisen suunnitelma tehdään aina toimintavuoden alussa ja yhteistyö huoltajien kanssa on tässäkin tärkeää.

Opiskeluhuoltotyö kohdentuu esiopetusryhmiin. Koulukuraattori auttaa lasten ryhmäytymisessä sekä on mukana kiusaamisen ehkäisemisen työssä että kiusaamistilanteiden työstämisessä.

Varhaiskasvatuksen sosionomeja työskentelee yhä enemmän kentällä varhaiskasvatuksen opettajan ja lastenhoitajan kanssa. Sosionomin vastuulla on lapsiryhmän sosiaalisen kasvun ja yhteisöllisen toiminnan suunnittelu, toteutus, arviointi ja kehittäminen.

Henkilökunnan osaamista vahvistetaan säännöllisillä koulutuksilla. Viime vuosina koulutuksissa on keskitytty NePsy-osaamisen, eli neuropsykiatriisiin haasteisiin ja niiden piirteisiin liittyvän osaamisen, vahvistamiseen. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja osa opettajista on koulutettu NePsy-valmentajiksi. Muulle henkilökunnalle on tarjottu MiniNePsy – koulutusta. Lisäksi erityisopettajia on koulutettu Ihmeelliset

vuodet – kouluttajiksi ja he kouluttavat tähän liittyen säännöllisesti varhaiskasvatuksen henkilöstöä.

Varhaiskasvatusyksikössä käytössä olevilla tunne- ja vuorovaikutusmenetelmillä ja ohjelmilla ehkäistään kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää. Näitä menetelmiä ovat mm. Miniverso, Askeleittain, Fanny-kirjasarja, kaverikerho, vuorovaikutusleikki, Arvokas, Jukka hukka -kirjasarja ja Mieli ry:n materiaalit.

Espoon ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa jokaisessa yksikössä laaditaan toimintavuoden alussa suunnitelma kiusaamisen ehkäisemiseksi ja puuttumiseksi. Lapset harjoittelevat arjessa sosiaalisia taitoja, itsesäätelyä, tunteiden säätelyä sekä vuorovaikutustaitoja.

Jokaisessa varhaiskasvatus- ja esiopetusryhmässä valitaan menetelmä, joka tukee henkilöstöä näiden taitojen tavoitteellisessa kehittämisessä. Esimerkkejä käytössä olevista materiaaleista ja menetelmistä ovat Jag & Vi, Pikkuli, Kompisväskan, Se det goda, Start, Kompisböcker Stegen, Kaninböcker sekä Folkhälsanin ja Mieli ry:n materiaalit.

Ryhmien arjessa hyödynnetään myös ennaltaehkäisevinä menetelminä muun muassa kaverilottoa (leikkiärien arvonta), pedagogista leikkiä, ryhmää vahvistavia leikkejä, kuvatuettua viestintää sekä leikkiasemia. Näitä menetelmiä käytetään sekä kiusaamisen ehkäisyyn että kaverisuhteiden vahvistamiseen. Monissa ryhmissä henkilökunta laatii yhdessä lasten kanssa viihtyvyssäännöt.

Henkilökunnan osaamista vahvistetaan säännöllisillä koulutuksilla. Viimeisen vuoden aikana on järjestetty koulutuksia muun muassa neuropsykiatrisista haasteista (NePsy), positiivisesta pedagogiikasta, osallistavan toimintakulttuurin järjestämisestä sekä Mieli ry:n Eläinlasten Rauhametsä -koulutusta, joka keskittyy tunteiden käsittelyyn.

Perusopetus

Suomenkielisissä ja ruotsinkielisissä perusopetuksen kouluissa kiusaamisen, häirinnän sekä väkivallan ehkäisemiseen liittyvää työtä tehdään vahvasti yhteisöllisen opiskeluhoollon saralla. Kouluissa on selkeät rakenteet ja kirjatut työnkuvat yhteisölliselle opiskeluhoollotyölle. Kaikki koulun aikuiset osallistuvat yhteisölliseen opiskeluhoollutyöhön osana omaa tehtäväänsä.

Jokaisessa koulussa on käytössä Yhdessä vahvaksi yhteisöksi -toimenpideohjelma sekä koulujen omat kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään puuttumisen mallit ja rakenteet. Osa kouluista toteuttaa jotakin lisenssimaksullista vuorovaikutusohjelmaa, kuten esimerkiksi Friends- ([Friends-toiminta - Aseman Lapset ry](#)), KiVa-koulu- ([KiVa Koulu® kiusaamisen vastainen toimenpideohjelma peruskouluihin](#)) ohjelmia sekä Haru-ohjelmaa ([Haru kouluverkoston ohjelma](#), ruotsinkieliset koulut). Osa opetushenkilöstöstämme suomenkielisissä perusopetuksessa on kouluttautunut vertaissovitteluohjaajiksi ja tai restoratiivisiksi sovittelijoiksi ([VERSO-ohjelma](#)) osana työnantajan tarjoamaa osaamisen kehittämistä. Verso-koulutusta on mahdollista järjestää myös oppilaille, jotka koulutuksen saatuaan voivat toimia sovittelijoina osassa kiusaamistapauksia.

Rehtori johtaa koulunsa yhteisöllistä opiskeluhoitoryhmää, joka kokoontuu kaikissa peruskouluissamme vähintään kerran kuukaudessa. Ryhmän tehtävät ja kokoonpano on määritelty ja ohjeistettu Espoon kaupungin opiskeluhoitosuunnitelmassa ([Opiskeluhoiton palvelut | Espoon kaupunki](#)). Yhteisöllisen opiskeluhoitoryhmän tehtävät painottuvat ennaltaehkäisevään ja yhteisölliseen työhön. Ryhmän toimintaan kutsutaan mukaan sekä oppilaat että hoitajat ja tarvittavat verkostot. Ryhmän tehtävä on myös johtaa tiedolla yhteisöllistä opiskeluhoitoa hyödyntämällä mm. koulujen itsearviointi-, kouluterveys- ja ilmapiirikyselyistä saatavaa tietoa sekä suunnitella, kehittää ja arvioida tarvittavia toimenpiteitä. Koulut kuvaavat vuosittain lukuvuosisuunnitelmaan kiusaamisen, häirintään ja väkivaltaan puuttumisen mallinsa sekä arvioivat niiden toteutumista viimeistään lukuvuoden arvioinnin yhteydessä.

Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan vastaista työtä tehdään yhdessä osallistaen oppilaat ja koulun henkilöstö. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen opiskeluhoiton ammattihenkilöt osallistuvat ennalta ehkäisevään kiusaamisen vastaiseen työhön yhdessä koulun muun henkilöstön kanssa.

Osassa suomenkielisen perusopetuksen kouluja, ja kaikissa ruotsinkielisissä yläkouluissa (Mattlidens skola, Lagstads skola ja Storängens skola), työskentelee yhteisöohjaajia, jotka tekevät yhteisöllistä työtä, mahdollistavat osaltaan osallisuutta, oppilaiden kuulemista ja kohtaamista sekä omalta osaltaan vaikuttavat koulun hyvinvointityöhön. Kaupungin ruotsinkieliset nuoriso-ohjaajat vierailevat myös säännöllisesti ruotsinkielisissä yläkouluissa välitunneilla. Suomen- ja ruotsinkielisessä perusopetuksessa on myös kaksi Keinumäen koulun alaisuudessa toimivaa yhteisöohjaajaa, jotka tukevat koko kaupungin kouluja pyynnöstä ja tarvittaessa erilaisissa ryhmien haasteellisissa tilanteissa.

Kouluissa osallistetaan oppilaskunnat kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan vastaiseen työhön kuulemalla sekä koko oppilaskuntaa monin eri tavoin, että kouluttamalla tukioppilastoiminnasta kiinnostuneet oppilaat Mannerheimin lastensuojeluliiton luoman mallin mukaisiksi tukioppilaisiksi ([Tukioppilastoiminta - Mannerheimin Lastensuojeluliitto](#)). Koulujen järjestyssäännöt laaditaan yhdessä oppilaiden ja henkilökunnan kanssa. Järjestyssäännöt hyväksytään koulujen johtokunnissa. Kaikilla suomenkielisillä yläkouluilla on yhteinen ryhmäytymisen malli, jota tulee noudattaa jokaisessa yläkoulussa. Lisäksi useissa kouluissa on erilaisia kummitoimintamalleja oppilaiden osallisuutta vahvistamaan ja mm. vähentämään yksinäisyyden kokemuksia.

Monipuolinen välituntitoiminta kouluissa vahvistaa yhteisöllisyyttä sekä onnistuessaan estää kiusaamista. Kaikki seitsemäsluokkalaiset osallistuvat syksyisin Helsingin poliisisoittokunnan valistuskonserttiin. Konserteissa kuullaan musiikin ohessa valistusta mm. seksuaaliseen häirintään, erilaisiin rikoksiin, päihteisiin ja kiusaamiseen sekä väkivaltaan liittyen. Länsi-Uudenmaan poliisin kanssa tehdään hyvää yhteistyötä sekä ennaltaehkäisevästi että akuuteissa huoli- ja ongelmatilanteissa. Nuoremmille oppilaille järjestetään mm. Kutsu poliisi 112 –konsertteja sekä yksittäisiin suomenkielisiin kouluihin Nallekoplan konsertteja.

Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan vastainen työ on osa jokaisen opettajan työtä sekä yhteisten oppilaiden kasvatus- ja opetustyötä. Luokanopettajien ja luokanohjaajien osaamista kehitetään jokaisessa koulussa tarpeen mukaan. Opettajat saavat tarvittaessa esimerkiksi

MAPA-koulutusta, jota tarjoaa mm. [MAPA® koulutukset - Laurea-ammattikorkeakoulu](#) sekä Kilon koulusta HOPE-opettajat (www.kilohyvinvointia.fi). Myös neuropsykiatriin häiriöihin liittyvää koulutusta on tarjolla ja tullaan tarjoamaan suomen- ja ruotsinkielisen perusopetuksen tulosityksiköiden koulutustarjottimella.

Kiusaamis-, häirintä- ja väkivaltatilanteissa koulun opettajat sekä tarvittaessa rehtori arvioivat kasvatustilanteen ja/ tai jälki-istunnon sekä mahdollisen kirjallisen varoituksen tai koulusta erottamisen tarpeellisuuden ([Kurinpitokeinot ja turvaamistoimenpiteet perusopetuksessa | Opetushallitus](#)) sekä muiden viranomaisien kanssa tarvittavan yhteistyön. Koulupäivän epäämistä käytetään turvaamistoina, ei rangaistuksena. Viranhaltijoilla ja koulun työntekijöillä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus ja tai rikosilmoitus vakavissa kiusaamis-, häirintä- ja väkivaltatilanteissa. Koulun aikuisten työtä ohjaavat myös tulosityksikkötasoiset toimintaohjeet sekä Espoon kaupungin opiskeluhoitosuunnitelma liitteineen. Lisäksi koululta konsultoidaan lastensuojelua ja poliisia matalalla kynnyksellä huolen herätessä. Pitkittyneissä ja vakavissa kiusaamistilanteissa kouluilla on myös mahdollisuus pyytää konsultaatiota ja tai interventiota Aseman lasten K-0+-palvelusta. Vakavissa akuuteissa tilanteissa soimitaan aina ensin hätänumeroon.

Lukio

Kiusaamisen ja väkivallan ehkäiseminen on jokapäiväistä työtä, jossa yhteisöllisyyden vahvistamisella ja turvallisen ympäristön luomisella on keskeinen rooli. Yhteisöllinen opiskeluhoito kuuluu kaikille oppilaitoksessa työskenteleville: johtaminen sekä esimerkin näyttäminen on työntekijöiden vastuulla, mutta myös opiskelijat ovat omalla toiminnallaan vaikuttamassa kaikkien viihtyvyyteen.

Opiskelijoiden ryhmähengen vahvistaminen alkaa ensimmäisinä lukiopäivinä esimerkiksi ryhmäytymistapahtumilla, joissa tutoreilla on tärkeä rooli. Näitä järjestetään myös myöhemmin. Lisäksi muut yhteiset tapahtumat ja teemapäivät lisäävät yhteenkuuluvuuden tunnetta ja positiivista ilmapiiriä. Opiskelijat osallistetaan tapahtumien järjestämiseen ja osa tapahtumista on täysin opiskelijoiden organisoimia. Osassa lukioista työskentelee yhteisöohjaajia, jotka ovat läsnä olevia, turvallisia aikuisia nuorten lukioarjessa.

Espoolaisiin lukioihin tulee moni opiskelija ulkopaikkakunnalta tai siirtyy lukioon Espoon sisästä niin, ettei peruskoulusta tuttuja luokkakavereita tule samaan lukioon. Yhteisöllisyyttä lisäävien toimien rinnalla on tärkeää tarjota mahdollisuuksia kohtaamiin. Lukioissa on erilaisia tapoja tutustuttaa nuoria toisiinsa. Lähtökohtana on, että ensimmäisessä periodissa oppitunneilla ollaan oman kotiryhmän kanssa. Sitten vähitellen ryhmät sekoittuvat. Opettajat teettävät ryhmätöitä ennalta määrätyissä ryhmissä ottaen huomioon opiskelijoiden erilaiset tarpeet.

Esimerkkejä tutustumista edistävistä tapahtumista ovat emojiempaukset, joissa tutustutaan uusiin ihmisiin emojiavien avulla. Ruokaloissa on kaveripöytiä, joihin voi tulla kohtaamaan muita kavereita etsiviä. Pöydissä istuu myös tutoreita, jotka jututtavat viereen istuvia. Lukioissa järjestetään koulupäivien jälkeistä toimintaa, esimerkiksi lautapeli-iltoja ja kerhoja, joissa on mahdollisuus tutustua samoista asioista kiinnostuneisiin. Osa lukioista osallistuu HelsinkiMission School to belong –hankkeeseen ([School to Belong](#)-ohjelma), jossa tarkoituksena on yksinäisyyden

vähentäminen. Hankkeessa on tarjolla materiaalia sekä opiskelijoille että aikuisille.

Lukioissa tapahtuvaan kiusaamiseen, häirintään ja väkivaltaan puututaan oman lukion mallin mukaisesti. Mallit ovat nähtävillä lukiodien verkkosivuilla. Jokainen opettaja ja muu oppilaitoksessa työskentelevä aikuinen ja opiskelija on tietoinen mallista ja sitoutuu noudattamaan sitä. Epäasialliseen käytökseen puututaan välittömästi ja ehdottomasti. Viestin lukion linjasta on tärkeää olla yhteneväinen. Yleisempiin ilmiöihin voidaan puuttua esimerkiksi aamunavauksissa ja teemallisissa ryhmänohjaustuokioissa. Sosiaalisessa mediassa häirintää kokeneelle on tarjolla [Someturvan asiantuntevaa apua](#). Kiusaajalle tai epäasiallisesti käyttäytyvälle voidaan ääritilanteessa antaa kirjallinen varoitus tai hänet voidaan erottaa määrääjäksi oppilaitoksesta, jos käytös ei muutu. Lukiossa työskentelevillä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus ja /tai rikosilmoitus vakavissa kiusaamis-, häirintä- ja väkivaltatilanteissa.

Espoon ruotsinkielinen lukio, Mattlidens gymnasium, toimii visionsa mukaisesti: "Osallistava ja turvallinen ympäristö, joka inspiroi kehittymään". Lukiossa on aktiivista ja monipuolista tutortoimintaa, jossa tehdään yhteistyötä Krisjounen, Folkhälsanin sekä Luckan/UngInfon kanssa. Lukiossa työskentelee myös kokopäiväinen yhteisöohjaaja, jonka tehtävänä on mm. vahvistaa koulun yhteisöllisyyttä sekä luoda positiivinen ja turvallinen oppimisympäristö. Mattlidens gymnasium toteuttaa [School to belong-ohjelmaa](#) (Helsinki missio), joka auttaa kouluyhteisöä tunnistamaan ja lievittämään nuorten kokemaa yksinäisyyttä sekä tarjoaa työkaluja yksinäisyyteen puuttumiseen. Lukio käyttää myös Someturva-palvelua avuksi nettikiusaamiseen ja häirintään. Lukiossa laaditaan lukuvuoden alussa suunnitelma kiusaamisen ehkäisemiseksi ja puuttumiseksi. Ryhmänohjaaja keskustelee vuosittain ryhmänsä kanssa siitä, miten lukio työskentelee opiskelijoiden suojelemiseksi kiusaamiselta, väkivallalta, syrjinnältä ja häirinnältä.

Päätöshistoria

Liitteet

Oheismateriaali

Tiedoksi